

Ι.Φ. Φαλλμεράυερ, *Περί της Καταγωγής των Σημερινών Ελλήνων, μετάφραση-παρουσίαση Κωνσταντίνος Ρωμανός*, εκδ. «Νεφέλη», σελ. 138, Αθήνα 1984

Μιλώντας για τον Jacob Philipp Fallmerayer (1790-1861) το πρώτο που θα πρέπει να σημειώσουμε είναι ότι το συγγραφικό του έργο έχει τόσο παρεξηγηθεί ή και συστηματικά διαστρεβλωθεί κατά τις σύντομες αναφορές σ' αυτό των ελλήνων ιστορικών του περασμένου και του παρόντος αιώνα, ώστε δύσκολα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε για σύγκριση κάποιο άλλο επιστήμονα που έτυχε παρόμοιας αντιμετώπισης.

Οι τρεις σοβαρές προσπάθειες στην Ελλάδα για την παρουσίαση της ζωής και του έργου του Γερμανού επιστήμονα –και οι τρεις πρόσφατες– είναι η μελέτη του Γιώργου Βελούδη *Ο Jacob Philipp Fallmerayer και η Γένεση του Ελληνικού Ιστορισμού* (εκδ. Ε.Μ.Ν.Ε. – Μνήμων 1982), η μετάφραση της *Ιστορίας της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας* (Μετάφραση Θ.Σερμπίνη, εκδ. Αφοί Κυριακίδη – Θεσσαλονίκη 1984) και η μετάφραση του Κ.Ρωμανού που παρουσιάζουμε εδώ.

Ο Fallmerayer ήταν ήδη φημισμένος ιστορικός όταν δημοσίευσε το πολύκροτο – και αμετάφραστο μέχρι σήμερα στα ελληνικά– βιβλίο του *Geschichte der halbinsel Morea während des mittelalters* το 1830. Είχε προηγηθεί η δημοσίευση του *Geschichte des kaiserthums von Trapezunt* τρία χρόνια νωρίτερα. Μία εργασία που βραβεύτηκε από την Δανική Ακαδημία Επιστημών και στη σύνθεση της οποίας χρησιμοποιήθηκαν στο πρωτότυπο οι λατινικές, ελληνικές, εβραϊκές, αραβικές, περσικές, τουρκικές, αρμενικές πηγές. Μέσα όμως στην *Ιστορία της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας* δεν υπήρχαν ακόμη εκείνα τα στοιχεία της θεωρίας που ανέπτυξε συστηματικά αργότερα ξεκινώντας με την *Ιστορία της Χερσονήσου του Μορέα κατά τον Μεσαίωνα* και είχαν ως κεντρική σύλληψη την ιδέα του αφανισμού των αρχαίων Ελλήνων κατά την περίοδο των βαρβαρικών επιδρομών και των εποικισμών που ακολούθησαν στη μεσαιωνική ελλαδική χώρα.

Βέβαια η αρχική διατύπωση της ιστορικής του υπόθεσης ήταν ακραία και ευάλωτη στην κριτική των ευρωπαϊών αντιπάλων του (βιβλιοκριτική του σλοβένου Β.Κοριτάρ και κυρίως του γερμανού ιστορικού J.Zinkeisen, στη δημοσίευση του έργου *Geschichte Griechenlands...*, 1832 – Λειψία). Σύμφωνα με αυτή όπως συνοπτικά την εκθέτει στον πρόλογο του Ιου τόμου της *Ιστορίας του Μορέα*: «Το των Ελλήνων γένος εκ ρίζης εξέλιπεν εν Ευρώπη... ουδέ σταγών γνησίου και ακράτου ελληνικού αίματος ρέει εις τας φλέβας των χριστιανών κατοίκων της καθ' ημάς Ελλάδος. Τηλικαύτη θύελλα, οποία σπανίως επέσκηψεν εις το ημέτερον γένος εξέχυσεν επί πάσαν την χώραν την μεταξύ του Ίστρου και των ενδοτάτων μυχών της Πελοποννήσου νέον κατοίκων φύλον όμαιμον των μεγάλων σλαβικών εθνών. Δευτέρα δε και ίσως ουχ ήττον σπουδαία μεταβολή γενομένη δια της των Αλβανών εισβολής εις την Ελλάδα ετελείωσι τα δράματα της εξοντώσεως. Είναι Σκυθικοί Σλάβοι, ιλβυρικοί Αρναούται, απόγονοι βορειών λαών, ομόφυλοι των Σέρβων, των Βουλγάρων, των Δαλματών και των Μοσχοβιτών ους σήμερον καλούμεν Έλληνες... Εντός όλης της ελληνικής ηπειρου ουδεμία υπάρχει νυν οικογένεια ης οι πρόγονοι δεν ήσαν Σκυθαι ή Αρναούται, Αλμουγάβαροι ή Φράγκοι, ή εξελληνισμένοι Ασιάται εκ της Φρυγίας, της Κιλικίας, της Καππαδοκίας ή της Λυδίας» (μετάφραση Φρ. Ζαμβάλη από το έργο του Κ.Χοφ που δημοσιεύθηκε με τίτλο *Οι Σλάβοι εν Ελλάδι*, Βενετία 1872).

Δεν είναι φυσικά παράξενο που η θεωρία του Φαλλμεράνερ τάραξε το ρομαντικό ρεύμα του ευρωπαϊκού φιλελληνισμού και το μύθο του για την άμεση φυλετική συγγένεια των αρχαίων Ελλήνων και των σύγχρονων κατοίκων του νεοϊδρυμένου ελληνικού κράτους. Ο απόηχος ωστόσο της διαμάχης που ξέσπασε στην Ευρώπη για την καταγωγή των Ρωμιών έφτασε στους τελευταίους με καθυστέρηση πολλών ετών.

Στο μεταξύ ο Φαλλμεράνερ τυπώνει το 1835 την ακαδημαϊκή πραγματεία του *Welchen einfluss hatte die besetzung griechenlands durch die slaven auf das schicksal der stadt Athen und der landschaft Attika?* (το έργο που μετέφρασε ο Κ.Ρωμανός). Έχει προηγηθεί ένα ταξίδι του στην Ανατολή σαν συνοδός του Ρώσου κόμητα Ostermann-Tolstoj και σύντομη επίσκεψη στην Ελλάδα όπου του προσφέρεται θέση πανεπιστημιακού καθηγητή που αρνείται και ένα χειρόγραφο της μονής των Αγίων Αναργύρων από τον έφορο αρχαιοτήτων Κυριάκο Πιττάκη που ατυχώς δέχεται και το χρησιμοποιεί στην προαναφερόμενη μελέτη του.

Στο χρονικό των Αγίων Αναργύρων σημειώνεται η φράση «η Αττική εκατήντησεν έρημος δια τετρακοσίους σχεδόν χρόνους, οι Αθηναίοι μετέφεραν τας φαιμίας των εις την Σαλαμίνα». Ο Φαλλμεράνερ στηρίζεται σε αυτή τη μαρτυρία για να εδραιώσει την άποψή του. Έλληνες αντίπαλοί του θα τον κατηγορήσουν αργότερα για παραχάραξη του κειμένου και μετατροπή του «έρημος δια τρεις σχεδόν χρόνους» σε «τετρακοσίους σχεδόν χρόνους» (Κ.Παπαρρηγόπουλου, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, 2η έκδ. 1886, βιβλίο ενάτου, κεφ. Δ). Ο Δ.Σουρμελής στο έργο του *Κατάστασις συνοπτική της πόλεως των Αθηνών* (1842) ομιλεί πάντως –και εις βάρος του ηθικού αναστήματος του Πιττάκη– περί «πλαστών χειρογράφων πωληθέντων εις αυτόν (στον Φαλλμεράνερ), καθ' ον τρόπον πωλούνται τα κίβδηλα και επίπλαστα διαμαντικά εις τους απειροκάλους και ευήθεις των ανθρώπων».

Εκτός πάντως των όσων αφορούν το χρονικό των Αγίων Αναργύρων, ο Φαλλμεράνερ στην ακαδημαϊκή πραγματεία του «διαφωνεί» χωρίς να το ομολογεί με τα συμπεράσματα του προηγούμενου έργου του, τα σχετικά με την τύχη των Σλάβων εποίκων της Νότιας Ελλάδας κατά τον Μεσαίωνα. Αυτό είναι ένα γεγονός που πρέπει να υπογραμμιστεί γιατί έχει ιδιαίτερη σημασία. Γράφει λοιπόν:

«Το γεγονός ότι σήμερα η σλαβική γλώσσα δεν ομιλείται πια πουθενά, δεν πρέπει να φανεί καθόλου παράξενο: χίλια χρόνια και παραπάνω έχουν περάσει από τον καιρό της επιδρομής των Σλάβων, ενώ επί μεγάλο διάστημα την εξουσία είχαν οι βυζαντινοί Έλληνες στα χέρια τους. Κατά το διάστημα αυτό άλλαξαν τη θρησκεία (των Σλάβων), εξετόπι-

σαν με τη βία τον τρόπο διοίκησης και τα εθνικά τους έθιμα, εισήγαγαν εξελληνισμένους Μικρασιάτες, ελληνόφωνες γυναίκες στις σλαβικές, όπως αργότερα στις αλβανικές, οικογένειες και άνοιξαν τους δρόμους για το εμπόριο με όλες τις επαρχίες του βασιλείου όπου ομιλείτο η νεοελληνική... το σλαβικό νησί Μορέας έγινε μέρος του ελληνικού βασιλείου με το μέσο της κατάκτησης και υπέφερε ό,τι μπορεί να επιβάλλει στους ηττημένους ένας κατακτητής που ασπάζεται άλλη θρησκεία και ομιλεί άλλη γλώσσα.... Οι Σλάβοι της Ελλάδας, σύμφωνα με διάσπαρτες μαρτυρίες του Θεοφάνη, Κεδρηνού, Ζωναρά και Πορφυρογέννητου μεταφέρθηκαν για μόνιμη εγκατάσταση στη Λυδία, τη Μυσία, την Παφλαγονία και τη Βιθυνία, όπου ακόμα διατηρούνται σλαβικά τοπωνύμια προερχόμενα από εκείνη την εποχή. Στη θέση των Σλάβων εισήγαγαν Μυσούς, Παφλαγόνες, Βιθυνούς και Λυδούς στην Ελλάδα και την Πελοπόννησο. Αυτές οι αφομοιώσεις έγιναν κατά μεγάλο μέρος με βίαια μέσα, ιδιαίτερα από τον αυτοκράτορα Νικήφόρο... Οι καταστροφές που επέφεραν οι Σαρακηνοί στην Ανατολή και τα νησιά πρόσθεσαν κι άλλους φυγάδες, Έλληνες και Μιγάδες της Ανατολής στους Σλάβους του Μορέα. Έτσι δημιουργήθηκαν τελικά από τα πιο ετερογενή στοιχεία μέσα σε ταραχές ανταρσίες και δυστυχίες όλων των ειδών, οι νεοέλληνες Μοραίτες της μεσαιας περιόδου στους οποίους αργότερα, όταν οι Φράγκοι κυριάρχησαν πάνω από δύο αιώνες, προστέθηκαν νέα φυλετικά στοιχεία από το Βορρά και τέλος η καταστροφική πλημμύρα των Αλβανών αποίκων».

Αυτή είναι στην ουσία η θέση του Φαλλμεράνερ μέχρι το τέλος της ζωής του, τονίζοντας ιδιαίτερα την αρθανίτικη κάθοδο. Από το 1835 και μετά ο γερμανός ιστορικός δεν υποστηρίζει πως οι κάτοικοι της σύγχρονης του Ελλάδας ήταν απόγονοι των Σλάβων. Αν λεχθεί επίσης ότι εκδήλωσε αποκάλυπτη σλαβοφοβία αν και κατηγορήθηκε στην Ελλάδα για ακριβώς το αντίθετο, σαν επικίνδυνος σλαβόφιλος.

Το 1835 εκδίδεται ο δεύτερος τόμος της *Ιστορίας της χερσονήσου του Μορέα*. Ακολουθεί δεύτερο ταξίδι στην Ανατολή και την Ελλάδα το 1842 και τρίτο το 1847. Λίγο πριν το θάνατο του δημοσιεύει τη μελέτη *Das albanesische element in Griechenland* που ασχολείται συστηματικά με τον εξαλβανισμό ελληνικών περιοχών.

Η πρώτη σοβαρή προσπάθεια αντίκρουσης του Φαλλμεράνερ στην Ελλάδα έγινε από τον Κωνσταντίνο Παπαρρηγόπουλο με την πραγματεία του *Περί της εποικήσεως τινών φύλων εις την Πελοπόννησον* που εκδόθηκε το 1843. Επτά χρόνια μετά τη δημοσίευση του δεύτερου τόμου του Φαλλμεράνερ ο Έλληνας ιστορικός απαντάει στην ήδη αναθεωρημένη από τον ίδιο το γερμανό συγγραφέα ακραία θεωρία του εκσλαβισμού που είναι διατυπωμένη στον πρώτο τόμο του 1830. Ο Παπαρρηγόπουλος φαίνεται να αγνοεί την ύπαρξη της ακαδημαϊκής πραγματείας και του 2ου τόμου του αντιπάλου του.

Οι Σλάβοι, γράφει στην εισαγωγή του ο Παπαρρηγόπουλος «δεν ήλθον ως κατακτηταί, ούτε κατέστρεψαν την χώραν, ούτε εξωλόθρευσαν τους αρχαίους αυτής κατοίκους, ως τινες ισχυρίστησαν. Επώκησαν ειρηνικώς και εξήτησαν μεν πολλάκις ν' αποστατήσωσιν, αλλ' εδαμάσθησαν επί τέλους υπό της Ελληνικής φυλής και δεχθέντες την θρησκείαν και την γλώσσαν της εσυγχωνεύθησαν εντός αυτής». Η κριτική αυτή άνοιξε τον δρόμο στον εικοσιοκτάχρονο τότε δημόσιο υπάλληλο για τον τίτλο του «εθνικού ιστορικού».

Το κακό είναι ότι οι Έλληνες ιστορικοί του 20ου αιώνα στην κριτική τους προς τον Φαλλμεράνερ ακολούθησαν την ίδια μέθοδο: Από το έργο του διάλεγαν –ή επειδή το αγνοούσαν στο σύνολο του ή επειδή θεωρούσαν ευκολότερο να τον αντικρούσουν έτσι– μόνο κάποια αποσπάσματα από τον 1ο τόμο της «Ιστορίας της Χερσονήσου του Μορέα», αυτά δηλαδή του παραθέσαμε. Κατασκεύαζαν με αυτό τον τρόπο ένα φανταστικό αντίπαλο ευάλωτο στην ασθενή και πολλές φορές αναληθή επιχειρηματολογία τους.

Σε αυτή την κατεύθυνση ξεκίνησε, με την ώθηση του «μισελληνικού» έργου του «Σλάβου» (όπως τον φώναζαν το 1847, τα παιδιά της Αθήνας παρακινούμενα από τους δασκάλους τους) Φαλλμεράνερ, μια προσπάθεια συγκέντρωσης ύλης προς απόδειξη –κατά την

έκφραση του Πιττάκη- «ότι οι νυν κατοικούντες την Ελλάδα εισίν απόγονοι των αρχαίων ελλήνων». Νέες επιστήμες για την Ελλάδα, όπως η γλωσσολογία (Γ.Χατζηδάκης) και η λαογραφία (Ν.Πολίτης), γεννήθηκαν και «στρατεύθηκαν» σε αυτόν τον αγώνα.

Το 1909 άρχισε επίσης η εκστρατεία εξελληνισμού των ονομάτων των χωριών της χώρας. Τα περισσότερα μέλη της επιτροπής είχαν συνεισφέρει -ή θα συνεισέφεραν στο μέλλον- κατά του «πανσλαβιστή» Fallmerayer. Αναφέρουμε τα ονόματα: Ν.Πολίτης (πρόεδρος, Σπ. Λάμπρος, Γ.Χατζηδάκης, Γρ.Βερναδάκης, Χρ. Τσουντας, Π.Καθβαδίας, Κ.Παπαμιχαλόπουλος, Δ.Καμπούρογλου, Κλ. Στεφάνου, Γ.Σωτηριάδης, Μ.Χρυσόχοος, Κ.Ράδος, Γ.Χωματιανός και αργότερα Σ.Κουγέας, Σ.Κυριακίδης, Κ. Άμαντος, Ι.Βογιατζίδης. Το έργο της επιτροπής που συνεχίστηκε από την 4η Αυγούστου και την 21 Απριλίου αλλάζοντας ριζικά τον χάρτη της Ελλάδας ήταν «η εκβολή όλων των ονομάτων των συνοικισμών και κοινοτήτων, τα οποία μολύνουσι και ασχημίζουν την όψιν της ωραίας ημών πατρίδος, παρέχουσι δε και αφορμήν εις δυσμενή δια το ελληνικό έθνος εθνολογικά συμπεράσματα τα οποία οι αντίπαλοι λαοί μεταχειρίζονται εναντίον ημών».

Το κομμοκομματικό πάντως στην όλη υπόθεση είναι η επιτυχία της προσπάθειας, επί χάρτου μόνο σε κλίμακα μεγέθους 1:1.000.000. Γιατί μία τοπωνυμική μελέτη της χώρας σε χάρτες 1:50.000 θα φανερώσει ακόμη και σήμερα τον κατακλυσμό της ελληνικής υπαίθρου από χιλιάδες «θάρβαρα» τοπωνύμια.

Υπάρχουν ιστορικά έγγραφα της βυζαντινής περιόδου που παρά τις όποιες προσπάθειες δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί η αξία τους. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά *Το περί της κτίσεως της Μονεμβασίας Χρονικόν* με την σημαντική πληροφορία του ότι «οι Άβαροι κατασχόντες την Πελοπόννησον διώκησαν επί χρόνους στη (218) μήτε των Ρωμαίων βασιλεί, μήτε ετέρω υποκείμενοι» και τα γραφέντα υπό των Σπ. Λάμπρου (*Το περί κτίσεως Μονεμβασίας Χρονικόν*, 1884), Ν.Βέη (*Το περί της κτίσεως της Μονεμβασίας Χρονικόν - αι πηγαί και η ιστορική σημαντικότης αυτού*, 1909), Σ.Κουγέα (*Επί του καλουμένου χρονικού Περί της κτίσεως της Μονεμβασίας*, 1912), Σπ.Παγουλάτου (*Οι Τσάκωνες και το περί κτίσεως της Μονεμβασίας Χρονικόν*, 1947) και κυρίως Ρ.Charanis (*The chronicle of Monembasia and the question of the slavic settlements in Greece*, 1950).

Αναμφισβήτητο όμως είναι ότι οι εκάστοτε φιλολογικές διαμάχες για τις φυλετικές καταγωγές των κατοίκων της σύγχρονης Ελλάδας και τη διαμόρφωση του νεοελληνικού έθνους είναι άμεσα συνδεδεμένες με τα πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα που ακολουθούν την αποσύνθεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δηλ. η συγκρότηση των βαλκανικών κρατών και οι μεταξύ τους συγκρούσεις για την κατάκτηση περισσότερων εδαφών. Είναι η εποχή που γεννιούνται στη βαλκανική χερσόνησο οι «μεγάλες ιδέες» και ο σκληρός εθνικισμός. Οι ιστορικοί όλων των χωρών στρατεύονται σε αυτήν την υπόθεση. Η επιστήμη υποχωρεί και η ιστορία υπηρετεί την προπαγάνδα.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: το 1878 με τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο εκδηλώθηκε στην Αλβανία κίνηση αποφυγής προσάρτησης της χώρας στο Μαυροβούνι και τη Σερβία. Δημιουργήθηκε ο «Αλβανικός Σύνδεσμος» που υπέβαλε υπόμνημα για ομοσπονδιακή ένωση με την Ελλάδα. Ένα χρόνο αργότερα επιχειρήθηκε στην Αθήνα η θεωρητική αιτιολόγηση. Εκδίδονται δύο θιβλία, *Αλβανικά μελέται* του Π.Κουπιτώρη και *Οι Αλβανοί και το μέλλον αυτών εν τω Ελληνισμώ* του Θ.Πασχίδου όπου εμφανίζεται ότι «Ο Αλβανός είναι Έλληνας την καταγωγήν γνήσιος», διότι «οι Αλβανοί εισι πανάρχαιοι πελασγικόν φύλον» και «οι Πελασγοί ήσαν γένος ανέκαθεν ελληνικόν».

Την ίδια περίοδο το νεοσχηματισμένο Ρουμανικό Βασίλειο εκδήλωσε ζωηρό ενδιαφέρον για τις τύχες των Βλάχων της Ηπείρου, Θεσσαλίας και Μακεδονίας. Λίγα χρόνια αργότερα στο Μακεδονικό Αγώνα οι Έλληνες εκτός από τους Βούλγαρους θα αντιμετωπίσουν και Βλάχους κομιτατζήδες.

Με τους βαλκανικούς πολέμους η Μακεδονία έγινε το μήλο της έριδος μεταξύ των

συμμάχων Σέρβων, Βουλγάρων και Ελλήνων. Από τότε οι σχέσεις μεταξύ τους ήταν σχεδόν πάντα τεταμένες. Η δημιουργία του Αλβανικού κράτους έθεσε και το βορειοηπειρωτικό ζήτημα. Τα πράγματα περιπλέχθηκαν με τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, την μικρασιατική εκστρατεία και την προσφυγιά.

Η αλλαγή «στρατοπέδου» των βορείων γειτόνων μετά τον 2ο παγκόσμιο σε συνδυασμό με την ήττα της ελληνικής αριστεράς στον εμφύλιο, τη συμμετοχή των Σλαβομακεδόνων στις γραμμές του Δημοκρατικού Στρατού, τις διακηρύξεις του ΚΚΕ για την αυτοδιάθεση των μειονοτήτων και την αντικομμουνιστική υστερία που ακολούθησε στο κράτος των νικητών, κάνει κατανοητή την μεταπολεμική αντιφαλλμεραϊερική έκδοση συγγραμμάτων ελλήνων πανεπιστημιακών και ακαδημαϊκών. Ας σημειωθεί ακόμη ότι στη διάρκεια της κατοχής οι Ιταλοί ανακίνησαν το ζήτημα των Βλάχων, οι Βούλγαροι κατάκτησαν τη Μακεδονία και οι Τσάμηδες της Θεσπρωτίας συνεργάστηκαν με τους φασίστες. Δικαιολογείται λοιπόν η δήλωση του Αντ. Κεραμόπουλου ότι θεωρεί «το έργο του ως υπηρεσία προς το αδικούμενον έθνος του» *Οι Έλληνες και οι θόρειοι γείτονες* (1954). Σε αυτή την κατεύθυνση είναι: *Οι Σλάβοι εν Ελλάδι* (1945) του Δ.Ζακυθηνού, *Οι Σλάβοι εν Πελοποννήσω* (1947) του Στ.Κυριακίδου *Αι σλαβικά επιδρομαί εις την Ελλάδα και η πολιτική του Βυζαντίου* (1946) του Αλ. Διομήδη και όλη η εκδοτική δραστηριότητα της «Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών».

Αυτή λοιπόν η «εθνική» σχολή ξανακινήηησε το φάντασμα του Fallmerayer και τις ζωντανές μετεμψυχώσεις του όπως του Charanis ή του Max Vasmer (*Die Slaven in Griechenland*, Berlin 1941). Πολύ πρόσφατα ο Δ.Ζακυθηνός έγραφε: «Αι ιστορικά έρευναι, αι ανθρωπολογικάι, εθνογραφικάι, αι γλωσσολογικάι και λαογραφικάι σπουδαί των τελευταίων χρόνων απέδειξαν τας πλάνας, αν μη τας παραχαράξεις, του Fallmerayer και των οπαδών αυτού». Και ο Ζακυθηνός (καθηγητής πανεπιστημίου, ακαδημαϊκός) παρουσίαζε σαν άποψη του γερμανού ιστορικού την εισαγωγή του Ιου τόμου του 1830! Αυτά εν έτει 1977 και μιλώντας για «παραχαράξεις»... (Βλ. *Βυζαντινή Ιστορία 324-1071*).

Αν σε όσα προαναφέρθησαν αναλογισθούμε τα σημερινά προβλήματα στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις, την κατοχή της Κύπρου, την ύπαρξη της μουσουλμανικής και τουρκόφωνης μειονότητας στην Αν. Θράκη δίπλα στα σύνορα, το ζήτημα του Αιγαίου, το κτύπημα των Ελλήνων της Ίμβρου, της Τενέδου και της Κωνσταντινούπολης που μεθοδικά έγινε, τότε βρίσκονται εξηγήσεις για τα ολισθήματα των Ελλήνων ιστορικών, για την υποχώρηση της επιστήμης και της έρευνας υπέρ της κρατικής προπαγάνδας. Όλα αυτά όμως αποτελούν ταυτόχρονα τη θλιβερή όψη του τι θεωρείται «εθνικό» στην Ελλάδα και πώς υπερασπίζεται.

Η μετάφραση του Fallmerayer, έστω και ενός μικρού βιβλίου του με καθυστέρηση 150 ετών, είναι από τις προσπάθειες εκείνες που απαλλαγμένες από το πλέγμα του υπερπατριωτισμού και του ψεύδους προσφέρουν πολλά περισσότερα στην υπόθεση της εθνικής αυτογνωσίας. Και συμφωνώντας με τον Κ.Ρωμανό θα κλείσουμε επαναλαμβάνοντας πως «ο Φαλλμεράυερ θα αξιολογηθεί κάποτε όχι ως εχθρός γενικά του Ελληνισμού, αλλά μίας συγκεκριμένης ιστορικής μορφής ιδανιστικού Φιλελληνισμού».

Δημήτρης Λιθοξόου